

OCCITANS LLADRES DE BESTIAR I MONEDERS FALSOS. BANDOLERS I FAUTORS. MONTBLANC I RODAL A L'ALTA EDAT MODERNA

Valentí GUAL VILÀ

INTRODUCCIÓ

En el procés de catalogació de l'armari II de l'Arxiu Històric del monestir de Poblet, hem trobat interessants documents referents a Montblanc i el seu rodal. En aquell armari s'hi conserven els processos criminals seguits al senyoratge pobletà. Els monjos exercien la jurisdicció civil i criminal en molts indrets i, per tant, administraven justícia amb la possibilitat d'aplicar condemnes a la pena capital. Sobre les diferències entre l'alta i la baixa justícia, remetem els lectors a la nostra col·laboració en el número 4 de la miscel·lània *Recull* (Gual, 1996).

L'EXERCICI DE LA JUSTÍCIA

La jurisdicció senyorial formava part de l'aparell policíac de Catalunya. Aplegava prop de les tres quartes parts del total de districtes jurisdiccionals del país i més de la meitat de la població. Les obligacions dels senyors laics i eclesiàstics en matèria de persecució de bandolerisme no sempre eren totalment acomplertes. Bé perquè xocaven amb les prerrogatives senyoriales pel que fa a mobilitzacions armades, bé perquè massa senyors restaven involucrats en el joc de guerres privades i rivalitats faccionals que nodria el

bandolerisme. De fet, la crida i l'aplec del sometent local era el punt d'actuació bàsic, sobre el qual no disposem de gaire informació.

Cal tenir present que quan un abat accedia al càrrec anava a rebre, als pobles del domini del monestir, el "sagrament i homenatge" dels seus vassalls, representats pels caps de casa. Altisent (385-387) explica l'itinerari seguit per l'abat Mengucho entre desembre del 1414 i maig del 1415. L'acte realitzat era sempre el mateix. Començava pel batlle i els jurats del lloc, que juraven que en endavant serien vassalls bons i subjectes a l'abat i els seus successors i que, per tant, no prendrien part en cap complot contra ell, el defensarien en cas de saber que havia de ser perjudicat i si l'abat els demanava consell, li donarien amb tota rectitud, sense engany i sense perjudicar-lo en res, i que es comportarien en tot com els bons vassalls havien de fer-ho amb llur senyor natural. Després l'abat confirmava els privilegis, les llibertats i les franqueses del poble i resolvia els problemes de justícia que hi havia pendents.

Les obligacions dels habitants dels dominis de Poblet envers l'abat, com a senyor, no derivaven ni de cap dependència de tipus militar ni pròpiament de la possessió d'una terra, sinó del fet d'habitar un terme senyorejat pel monestir. Malgrat que prestessin l'homenatge a l'abat i encara que fossin anomenats vassalls no ho eren en el sentit feudal de la paraula. El sagrament i homenatge de boca i mans havia esdevingut una forma general de jurar qualsevol pacte. Als drets de Poblet com a senyor territorial dels termes s'afegien, des dels segles XIV i XV, els jurisdiccionals, provinents de la compra pels abats del dret i el poder d'administrar la justícia. Quan eren complets (*merum et mixtum imperium*) abraçaven totes les causes, tant les civils com les criminals, i tant les menys com les més greus. L'any 1690 (Altisent, 530-534), la rebuda dels sagraments i homenatges per part de l'abat constava d'un cerimonial força més aparatós que el d'inicis del segle XV. L'abat, acompanyat de notaris, juristes i escrivà, es constituïa a la plaça major del poble, juntament amb tots els homes, que eren més de les dues terceres parts del mateix. L'abat els notificava que n'havia estat escollit i que com a senyor de la vila n'anava a prendre possessió real, corporal i actual. Els altres havien de prestar-li el sagrament de fidelitat i homenatge i ell els juraria tots els privilegis i llibertats concedits pels antecessors, així com pels costums i qualsevol altre dret.

Ens té un interès específic ressaltar que el jurat primer deia, llavors, que era prompte a complir amb això, però abans suplicava que l'abat fos servit de fer remissió general de tots els delictes civils i criminals i de perdonar

qualssevol enquestes fetes i fulminades pels seus antecessors. L'abat responia que hi era prest i ben disposat, excepció dels homicidis, els furtos comesos per lladres de pas, els delictes dels moneders o culpats de tisorar monedes, les penes de treves trencades i altres delictes que no poguessin ser remesos perquè ho prohibissin les constitucions de Catalunya i el dret comú. Tampoc podia remetre, és clar, aquells casos en els quals hi havia instància de part. Llavors l'abat removia els oficis de batlle, sotsbatlle i escrivà de la cúria del batlle. I una vegada havia estat informat de la fidelitat, la legalitat i la competència dels interessats, l'abat nomenava i creava directament, durant el seu beneplàcit, els tres mateixos individus per als càrrecs, advertint batlle i sotsbatlle que havien d'administrar lleialment la justícia. Després venia la publicació de les crides, o sigui, diversos punts de policia i d'ordre públic (Gual, 1996).

Emeses les crides, l'abat manava al monjo governador general de les baronies que en senyal de la possessió de la jurisdicció civil i criminal, mer i mixt imperi, prengué l'espasa que hi havia damunt d'una taula, la desembeinés i fes tres senyals esgrimint-la tres vegades en l'aire, dient, amb veu alta, que l'abat posseeix la jurisdicció civil i criminal alta i baixa, mer i mixt imperi, de la vila i terme que es tractés. I en senyal de la possessió de la jurisdicció, l'abat manava al nunci que pengés a les forques una rama o *bulto*. El nunci ho feia i ho declarava al notari davant testimonis. Després continuava la cerimònia amb la visita als portals, a un tros de terra, amb la inspecció dels llibres del comú...

Per raó de l'extensió territorial de les baronies (a inicis del segle XVII els noms dels llocs on el monestir tenia jurisdicció plena ocupen una vintena de línies) i del divers grau de jurisdicció, els abats van haver de delegar poders i constituir tribunals i jutges regulars per exercir-los. La jurisdicció havia pervingut a Poblet per donació reial, per mitjà de permuta i, en la major part de les ocasions, per compra directa als possessors.

La jurisdicció criminal suposava la repressió de tota classe de delictes, amb la imposició de càstigs que, com hem dit, podien arribar al vessament de sang. Això podia implicar la derogació d'algunes regles canòniques imposades als religiosos. Per aquest motiu, l'abat Trilla obtingué, el desembre del 1606, un breu papal que confirmava a l'abat o el seu delegat el poder d'intervenir en els processos criminals contra els seus vassalls, sense incórrer en cap censura canònica, encara que en resultés condemna de mort, mutilació de membres o efusió de sang. Ara bé, en aquests extrems el monjo-jutge havia d'abstenir-se de donar el seu vot i firmar la sentència. L'agost del 1632, el Sant Pare va ratificar la facultat (Toda, 306).

Les persones que s'encarregaven d'administrar la jurisdicció delegada o que podien intervenir en els tribunals eren el governador general, el sotsgovernador (també citat com a lloctinent de governador), el batlle general, els batlles i sotbatlles locals de pobles i viles, l'assessor, el notari i escrivà major, el doctor en medicina, el cirurgià i l'executor de sentències.

Devem a Toda (305) l'anterior relació de càrrecs. Per part nostra, hauríem d'esclarir que, amb la consulta del fons esmentat, no podem donar valor a l'existència sincrònica de governador i batlle general. No foren càrrecs simultanis, sinó successius: el governador general no ens apareix documentat fins el 1634; abans d'aquesta data, tots els processos fan esment al batlle general.

De la patent rebuda pel pare Antoni Congost el 1644, i que reproduceix Toda (305-306), en podem extreure les principals atribucions del governador general: usar la jurisdicció civil i criminal, nomenar i crear batlles i sotbatlles, fer les remissions —amb consell de l'assessor—, i nomenar i donar comissions a les persones que consideri oportunes. Segons Toda, la durada del càrrec era quadriennal, com la dels abats des de 1632, i sempre havia de recaure en un monjo.

Els lloctinents de governador general, nomenats entre els professors donats o llecs, podien administrar justícia civil i criminal, executar sentències, remetre delinqüents amb el consell de l'assessor, crear i nomenar jutges i notaris. A tenor d'una patent indatada que ofereix Toda (307), batlles generals i batlles locals havien d'obeir aquests lloctinents.

Segons aquest autor, el batlle general estava per sota del lloctinent de governador. Era un càrrec conferit a un seglar i, en funció de la nominació recollida per Toda (308), sorgia de la persona d'un batlle local. Permetia al governador de descarregar-se de la feina de recórrer les baronies. El batlle general només prenia a la seva càrrega els judicis civils i criminals de la seva jurisdicció i deixava l'exercici dels menors als batlles locals, el paper dels quals deixem de banda.

Els assessors jurídics són considerats per Toda (310) la roda més important de la maquinària judicial de Poblet. Solien ser advocats de carrera establerts a Montblanc, on residia la vegueria reial. Segons l'autor reusenc, els assessors donaven la feina feta als governadors i eren conduïts o contractats per un termini de quatre anys. No estem en condicions de donar validesa a aquest darrer extrem.

Per privilegi reial, els monjos arxivers de Poblet eren els seus notaris. Això no treu que a inicis del segle XVII s'hagués establert a Vimbodí una

notaria, contractada per ordre de l'abat. Era ocupada per un seglar que en quedava com a propietari (Toda, 311). Podem certificar que els notaris dels processos foren objecte de les represàlies d'alguns encausats i no escaparen de les bandositats i les faccions. En tenim un parell d'exemples de la primera meitat del segle XVII, un dels quals esmentem en el tercer procés que hem extractat.

Segons Toda (311), en aquest període la cort o tribunal del governador general es reunia a Vimbodí, on s'havia instal·lat el notari. De tota manera, la consulta dels processos civils i criminals deixa clar que molts foren redactats en el mateix lloc on s'esdevingueren els fets o en la vila més propera.

El doctor en medicina i el cirurgià havien d'estar presents en la prova del turment que era infringida als inculpats que no confessaven els delictes imputats. El cirurgià podia fer aturar el procés de tortura si advertia que podia arribar a provocar greus lesions en el reu, o la seva mort. A més, el cirurgià solia descriure meticulosament les ferides, mortals o no, rebudes per una víctima de la violència privada.

El nunci s'encarregava de fer les publicacions necessàries i portar les notificacions del jutge a coneixement dels interessats. Era nomenat directament per l'abat (Toda, 314).

El ministre de sentències aplicava als reus les penes a què havien estat condemnats: tortura o turment per obtenir declaracions, marques de ferro roent a l'espatlla, assots, mutilacions de membres i mort a la forca en execució de la sentència.

OCCITANS LLADRES DE BESTIAR

A l'Arxiu de Poblet (armari II, calaix 19), enmig d'un volum de documentació d'un impressionant interès històric, s'hi conserven una quinzena de folis que il·lustren a la perfecció les dificultats generals, coronades per una misèria constant i enganxada a la pell, patides per molts dels nombrosos immigrants occitans arribats a casa nostra. Deixem que els protagonistes ens expliquin què va passar i, fins i tot, ens donin algunes pistes sobre per què.

Document 10

1549, maig, 9

16 folis (i 3 de blancs), 155 x 220 mm, català

Raimon de Carrera, del regne de França, que darrerament era en els honors de Jaume Mediona, de Montblanc, declara davant el batlle general de

Poblet, Onofre d'Argençola. L'havia pres a Verdú, el dia de la fira proppasada —per Sant Marc—, el batlle general de Poblet, juntament amb en Jordà, de Boriat, també gascó. Foren empresonats al castell de Verdú. Resulta que havien robat uns anyells per menjar, en les festes de Pasqua.

El seu darrer amo havia estat Jaume Mediona, batlle de Montblanc, el qual va donar el seu bestiar a mig guany. Raimon Carrera es va quedar sense feina i va anar a buscar amo. En va trobar un de Bellprat que l'afermà per quatre dies i setze diners. Després, va tornar cap a Montblanc.

Estant un altre cop sense amo i sense diners, deliberà d'anar a Vimbodí amb en Jordà, que estava amb en Gallart de Vimbodí, i que devia diners a ell declarant. Jordà va dir-li que no tenia diners per donar-li, però li va pagar l'hostal. Els dos van marxar cap a Montblanc. Després Jordà tornà a Vimbodí amb en Picaire, i ell es va quedar a Montblanc. Jordà el va venir a veure i va dir-li que en Picaire no li havia donat diners i que el pagaria a la fira de Verdú, que hi anessin.

El Dissabte Sant van sortir ell i Jordà de Montblanc i van dormir en unes eres de Vimbodí en companyia de Gallart, germà de Domenjó, que era amb en Figuerola de l'Espluga. Ell i Jordà (a l'altre no el van poder despertar) van robar un anyell blanc d'un corral de Vimbodí. Jordà va entrar a furtar i ell l'esperà fora. Van matar-lo en una font, en un comellar al terme de l'Espluga. Feren foc i es menjaren la sang, el fetge, el cap i les freixures. Penjaren l'anyell en un arbre i en portaren un quarter a la pleta de Jaume, eguasser de Poblet, que pasturava les eugues al terme de Senan. Era el dia de Pasqua. Per sopar, a la pleta, es van menjar aquell quarter.

L'endemà dilluns passaren a recollir la carn i se la menjaren al coll de Senan. A la nit dormiren a un corral de n'Ivorra, de Blancafort, on trobaren el pastor Miquel. No sap si el corral és terme de Blancafort o de l'Espluga de Francolí. El dimarts, Jordà i Miquel li donaren deu diners perquè anés a comprar pa a Blancafort. Un li'n va deixar quatre i l'altre sis. En una cova es van menjar el pa i una mica de carn que els havia sobrat. Jordà va anar a veure un pastor i va dir-los que l'esperessin. Restaren a la cova, perquè tot el dia plogué. Tornat Jordà, passaren la nit dormint en una altra cova. Però abans tots tres anaren a un corral al terme de Blancafort, proveïts d'una barra grossa que Miquel havia tallat per pujar per la paret. Jordà entrà al corral i va prendre dos anyells, que va donar al declarant, que els baixà amb una bastó proveït d'un ganxo i els donà a Miquel. Un anyell era blanc i l'altre era negre. Un era mascle i l'altre femella. Els van matar a la cova i posaren els caps i els fetges al calm. En menjaren una part.

L'endemà, dimecres, Jordà i Miquel anaren a la pleta de Guillemet i allí, en companyia del fill de Quatrepens, cogueren la carn en un calder. El deixaren i anaren cap a Verdú, on foren capturats.

Informacions afegides: quan van anar a la pleta de Jaume van trobar un fadrí que estava malalt i un altre home que va marxar al matí. Bernat, que és pres amb ell, va dir-li que havia robat, tot sol, un moltó d'en Roca de l'Espluga que pasturava pel terme i l'havien menjat a la pleta de Guillemet. Roca era el darrer amo de Bernat, però no sap quins altres companys té. La setmana abans del Diumenge de Rams era a Vimbodí i a Montblanc. El dia de la fira de Bellpuig se n'anaren a servir l'amo de Bellprat i el vespre abans de la fira, quan anaven a Bellprat, dormiren en unes eres de Pira. No sap de més gascons ni d'altres persones que s'haguessin trobat al coll de Senan.

Joan Jordà, de Boriat, diòcesi de Lescar, regne de França. Pres el dia de la fira de Verdú i dut fins a Poblet. El Dissabte Sant al vespre era en companyia de Raimon de Carrera i del gascó Gallart. Dormiren a l'era d'en Gili, de Vimbodí. Gallart es va quedar a l'era i ells dos marxaren en direcció al corral d'en Barberà, de Vimbodí, que estava tancat amb una corda. En va robar una anyella tardana blanca. Al corral d'en Girona, a Blancafort, hi havia un aragonès per pastor. Quatrepens no va voler menjar; el seu fill, sí. El dijous abans de Setmana Santa ell va sortir de casa de mossèn Picaire de Montblanc, amb el qual estava de pastor, i portà el ramat del bestiar que guardava a casa de Gallart, de Vimbodí.

Bernat Peiró, de la diòcesi de Lescar, regne de França. L'han pres a la pleta de Guillemet, eguasser de Poblet, al terme de Montblanquet, uns de Vimbodí, un dels quals portava bastó de batlle. Suposa que és per culpa d'un moltó que ell va dur a la pleta, on el van matar i escorxar ell i Guillemet, sense ningú més. Del moltó en van menjar ells dos i Quatrepens i el seu fill. El moltó havia estat robat prop del monestir, al terme de l'Espluga, el dia de Pasqua a la vesprada. Era d'un ramat d'en Roca, de l'Espluga. Coneix Guillemet "desque vingué ell de la terra". Guillemet era a Poblet i ell s'hi va llogar. Quatrepens pare li va recriminar l'acció del furt del moltó. Va dur el moltó lligat amb una corda de carabassa a la cama fins a Senan. Ell estava a Poblet com a rabadà d'en Jordà, que era el pastor que guardava els borrecs. A Jordà només el va veure el Dijous Sant quan donaven el pa i el dia abans de la fira de Verdú.

Bernat Quatrepens, pastor, de la diòcesi de “Loro” (Oloron), regne de França. L’endemà de Sant Marc, el batlle de Vimbodí pujà a la pleta de Guillemet, al terme de Montblanquet, i prengué a Bernat Peiró (a) Guayter i a ell declarant. Del moltó en van menjar ell, Guillemet i el rabadà de Guillemet, que es diu Guillem, i el fill d’ell, Peirot, i un altre que es diu Jaume, nebot del rabadà de Guillemet, que no està amb ningú. Ell no està afermat ni a soldada “que ere vengut de la terra y no trobave amo”. I així s’havia acostat al seu nebot Guillemet, ajudant-lo a guardar les eugues. El dia abans de Sant Marc, Jordà, de Buirat (sic), va venir amb un altre del temps d’ell a la pleta de Guillemet, on es van menjar el fetge. Després van dur un quarteret, però ell no va menjar ni una d’una cosa ni de l’altra. Els altres sí: eren Arnau Lorebada i el seu fill i Guillemet.

Bernat Peiró, de la diòcesi de Lescar, regne de França, alliberat de les presons (15 de juny). No ha robat res més que el moltó prop de la porta brescada de Poblet. Ho havia fet tot sol i perquè havia estat molt temps malalt i només li quedaven dos sous de moneda. També perquè en Roca “li havie fet descortesia” en treure’l de casa d’en Anguera. Té 23 o 24 anys.

27 de juny. Joan Jordà, de Boriat, Raimon de Carrera i Bernat Peiró “per validam et solemnem stipulationem liberatus a carceribus ... sub pena centum libras”. Fermancers: Arnau Banquer, Ramon de Jolmert i Bertran ?, ferrer. La sentència és abans de la primera declaració d’en Peiró.

ELS REUS

La presència d’occitans en el procés és aclaparadora. Treballen de pastor, de rabadà, d’eguasser, els troben a les pletes. A més dels interrogats i inculpats Raimon de Carrera, Joan Jordà i Bernat Peiró (els dos darrers del bisbat de Lescar), i del declarant Bernat Quatrepens (del bisbat d’Oloron), són ultrapirinenecs Guillemet, nebot de Bernat Quatrepens, i el seu rabadà Guillem. Andreu Lorebada té procedència delatada pel seu cognom.

La precarietat econòmica i la inestabilitat social del col·lectiu queda en evidència en les mateixes declaracions. Raimon de Carrera es queda sense feina quan el seu amo (el batlle de Montblanc) dóna el bestiar a mig guany i ja no el necessita de pastor. A Bellprat només el lloguen per quatre dies i setze diners. En Carrera vol escapar de les urpes de la misèria i va a veure en Jordà. A aquest, el seu amo, mossèn Picaire, també de Montblanc, li deu diners. Queden de liquidar el deute per la fira de Verdú, per Sant Marc. Abans, però, cometran uns robatoris que faran dur-los a la presó.

Un cas semblant és el de Bernat Peiró. Confessa haver robat el moltó de l'espluguí Roca perquè aquest li havia fet descortesia en fer-lo treure d'una altra casa. Bernat Quatrepens no troba feina, el nebot del rabadà de Guillemet, de nom Jaume, tampoc. Tots es veuran empesos al furt, a robar bèsties simplement per tenir alguna cosa per menjar.

ELS FETS

De la declaració de Raimon de Carrera en queden nets els fets principals: el Dissabte Sant, ell i Jordà (a en Gallart no el poden fer despertar) roben un anyell blanc d'un corral de Vimbodí (en Jordà informarà que el corral era d'en Barberà) i el dimarts següent els mateixos actors i un tal Miquel (també pastor i no capturat) roben uns altres dos anyells d'un corral de Blancafort (segons Jordà, propietat d'en Girona).

El primer anyell és escorxat a la pleta de Jaume, eguasser de Poblet, al terme de Senan. Allí troben un fadrí, malalt, no identificat, i un altre home, tampoc descrit, que va marxar al matí. Els altres dos anyells són portats a la pleta d'en Guillemet.

Raimon de Carrera refereix un altre robatori: el comès per Bernat Peiró del moltó d'en Roca, de l'Espluga. La bèstia també va ser menjada a la pleta d'en Guillemet i Bernat Quatrepens deixa clar quines persones van cruspirse la carn, en nombre de fins a mitja dotzena. De fet, en Carrera i en Jordà són capturats pel batlle general de Poblet a la fira de Verdú, mentre que en Peiró i en Quatrepens ho són pel batlle de Vimbodí a la pleta d'en Guillemet, terme de Montblanquet. El procés connecta fets duts a terme per persones diferents, amb el nexa d'unió de l'objecte robat (bèsties que podien ser consumides) i una pleta, la d'en Guillemet, que operava de centre de trobada.

LA SENTÈNCIA

La sentència no preveu càstig corporal —assots, costell, marca de lladre...— per als inculpats. En primer lloc, només penalitza els autors dels furts (Carrera, Jordà i Peiró) i deixa sense condemna l'únic consumidor de carn sostreta que no havia robat (Bernat Quatrepens). Els tres occitans són posats en llibertat a canvi del pagament de 100 lliures si el seu reingrés a la presó era demanat i no complert. Es tracta d'una quantitat que, ni de lluny, podien satisfer uns individus que rampinyaven bèsties per tenir menjar. Segurament els fermancers se'n feren càrrec. També cal tenir en compte que un dels robatoris havia estat comès a Blancafort, lloc que no era pas jurisdicció de Poblet, i que aquesta circumstància tal vegada pogué fer

minvar la duresa de la pena. Ho diem perquè altres persones, també occitanes, acusades d'haver robat porcs al bosc de Poblet, varen ser sentenciades a rebre càstigs corporals i fins i tot a la darrera pena.

QÜESTIÓ D'ARDITS...

En el procés de catalogació de l'Arxiu de Poblet i en l'armari II, calaix 20, hem localitzat un altre document força interessant relatiu a un procés incoat a Montblanc. No sembla tenir cap mena de relació directa amb l'exercici de la justícia per part del monestir pobletà, encara que cal pensar que si hi és conservat els agents de l'afer tal vegada tingueren alguna connexió amb la comunitat monàstica i els seus dominis.

L'extracte que en podem oferir ve a continuació i respecta al màxim l'esperit i la lletra de les declaracions dels inculpats o, si més no, allò que l'escrivà ens ha llegat.

Document 14

1557, setembre, 18 (dissabte)

10 folis (i 5 de blancs), 160 x 220 mm, català

A Montblanc.

Petrus (Pere) de Brinat, "laborator", de la diòcesi de Comenge, regne de França. És alliberat de la presó per declarar. Li pregunten quant temps fa que ell i el seu company, capturats el dia 17 pel lloctinent de batlle, van junts i tenen amistat. Respon que fa cinc o sis anys "que és en la terra" (a Catalunya), que va venir a treballar "en" (a la zona del) Llobregat i allí va conèixer Llorenç Gra, treballador, com ell. Van marxar de Sant Boi de Llobregat el dimecres i van fer cap a Montblanc el divendres al vespre. Pel camí no va desplegar el "pecher" (perxer) sinó a Corbera i a la Bisbal.

Arribats a Montblanc el dia 17, no van poder entrar pel portal de Sant Francesc perquè el portaler no els va deixar. Accediren a la vila pel de Sant Antoni. Van fer estada a casa de n'Alies, on el seu company ja havia estat altres cops.

A la Bisbal i a Corbera els pagaren en jaquesos i rals. Els ardits de Montblanc que el lloctinent de batlle trobà en poder del seu company no sap d'on els ha hagut. Va ser el seu company qui va anar a comprar copa i vi quan foren a Montblanc perquè ell no coneixia la vila.

El dimarts 28 li tornen a llegir la declaració, en presència de l'assessor i de testimonis.

Laurentius (Llorenç) Gra, marxant, del regne de França, habitant a Sant Boi de Llobregat. Va sortir de França de minyó. A Montblanc només hi havia estat aquella fira i l'anterior, i cinc o sis anys enrere amb un germà d'una filla d'en Castellnou que era a Sant Boi de Llobregat. També coneix n'Alies. Fa cinc o sis anys que coneix Pere de Brinat i treballaven junts al Llobregat. Fa tres anys que fa l'ofici de "pecheraire" (perxeraire) i van sortir junts el dia 15 de Sant Boi. Dormiren a Corbera, d'on passaren a la Bisbal i d'allí a Montblanc. Van desplegar el perxer a Sant Vicenç, a Corbera i a la Bisbal per vendre alguna manera de mercaderia i els van pagar amb diversos diners, però no de Montblanc. Els dos rals d'ardit de Montblanc que li han localitzat els els va donar un home (que descriu físicament) que va trobar entre el viver i la creu de Valls, a canvi d'una capa que li va vendre. L'home va marxar Francolí avall. Després va trobar una dona que anava amb una filosa. Quan era a casa de n'Alies va desfer el perxer per cercar-hi una mica de pebre picat, per menjar rovellons per sopar. No en va trobar i va dir a l'hostalera que en piqués.

El dimarts 28, ídem que al seu company.

Dia 24, divendres. Pere de Brinat diu que el seu company no li va dir res que portés cap capa ni dintre ni fora del perxer.

Dia 24, divendres. Llorenç Gra afegeix que aquesta fira portà un ardit de Montblanc des de Mataró, on li donaren per una tireta. No coneix cap argenter a Barcelona ni fora de Barcelona.

El dia 28 tots dos ratifiquen aquestes declaracions.

I el mateix dia 28, Pere de Brinat diu que dels diners de Montblanc mai n'ha vist d'altres que els que té el seu company i el lloctinent li mostra. Que té al seu company per home de bé, que mai ha fet res dolent ni ha estat pres, sinó ara, com ell. No pot afegir res més sobre la qüestió dels ardots.

Dia 28, dimarts. Llorenç Gra diu que l'home que li va donar els dos rals d'ardits de Montblanc el va trobar més enllà de la creu d'en Barà. L'ardit dut de Mataró no recorda si era dels nous o dels vells. No havia vist ardots nous de Montblanc abans de la fira de Sant Agustí. Mai havia estat pres.

La inquisició va ser cancel·lada pel lloctinent del batlle de Montblanc per composició de 8 ll.

ELS REUS

Pere de Brinat i Llorenç Gra eren francesos; més concretament i específica, el primer era occità i ambdós eren súbdits del rei de França. La immigració francesa a la Catalunya moderna ha estat força ben estudiada a partir dels treballs pioners d'Enric Moreu-Rey i, sobretot, de Jordi Nadal i Emili Giralt. En el llibre "*Gavatxos*", *gascons, francesos* intentarem de centrar el tema a la Conca de Barberà, situant-lo en el context general de Catalunya. Remetem el lector interessat a la consulta del volumet, editat per Rafael Dalmau el 1991.

Gràcies a les investigacions de Jaume Codina, Xabier Gual, Carles Millàs i Joan-Francesc Lladó, entre d'altres, sabem que el volum de presència del col·lectiu occità a la zona del Llobregat atenyia xifres espectaculars. Doncs bé, Pere i Llorenç havien recalat a Sant Boi. I pot resultar il·lustratiu saber que, segons Jaume Codina, en el darrer decenni del segle XVI en més d'una tercera part dels matrimonis celebrats en aquesta parròquia el nuvi era francès.

Pere de Brinat havia arribat a Catalunya cap a 1550 i feia de treballador, és a dir, llogava la força dels seus braços a qui el contractés per desenvolupar tasques agrícoles. Segons Pere, Llorenç Gra també era treballador, com ell. En canvi, en Gra s'autoqualifica de perxer, encara que en realitat sembla que venia productes tèxtils, com ara cintes, tires, capes... anant amb la perxa o el perxer de poble en poble. I en l'encapçalament de la declaració apareix citat com a marxant. En fi, es tracta de la indefinició professional pròpia de l'època, quan tothom feia el que tenia a l'abast per guanyar-se la vida. I, si calia, combinant les tasques. Tal vegada només els pagesos —terme, d'altra banda, prou vague en admetre diverses categories socioeconòmiques— escapaven al fet referit. En Gra havia abandonat França a tendra edat, però no sabem ni per aproximació quina edat tenia en declarar. De Brinat i en Gra anaren a Montblanc poc abans que comencés la verema. A la vila foren capturats pel lloctinent de batlle.

ELS FETS

Els dos francesos surten el dia 15 de Sant Boi i fan nit a Corbera. Segons en Gra, ja havien desplegat el perxer a Sant Vicenç dels Horts. Els dos coincideixen en dir que també ho han fet a Corbera. El dia 16 travessen pràcticament tot el Penedès, i tornen a provar de vendre alguna cosa a la Bisbal, ja a les envistes del Camp de Tarragona. S'acosten a Montblanc, i al

Francolí, en Gra troba un home al qual aconsegueix de vendre una capa que el comprador paga amb dos rals d'ardit de Montblanc.

Aquí es centra una acusació mai formulada amb claredat. En la qüestió d'ardits nous / ardits vells. El nom *ardit*, d'etimologia desconeguda, identifica una moneda que valia dos diners (una lliura tenia vint sous, i cada sou, dotze diners), i que estava plenament en ús tant als segles XVI com al XVII. Montblanc tenia seca pròpia i en la pregunta feta a en Gra sobre si coneixia algun argenter de Barcelona o de fora d'aquesta ciutat potser s'hi amaga la circumstància que fossin tinguts per moneders falsos o boscaters. També queda sense esclarir perquè no els deixaren entrar pel portal de Sant Francesc i sí pel de Sant Antoni.

LA SENTÈNCIA

Després de l'interrogatori i l'enquesta (inquisició, en llenguatge de l'època) per obtenir informació, Pere de Brinat i Llorenç Gra foren posats en llibertat després de pagar una composició, modesta, de 8 lliures. No havia quedat provada cap pràctica il·legal, però el batlle de Montblanc aconseguí de cobrar una quantitat de diners que, d'altra banda, tampoc anaren massa més enllà de satisfer les despeses de notari, assessor, escrivà i paper. A en Brinat i en Gra els quedà el record d'un ensurt del seu pas per Montblanc; tal vegada se'ls indigestaren els rovellons amb pebre picat i foren conscients que la justícia tenia en el seu punt de mira el col·lectiu dels immigrants occitans. Molts d'aquests, sense ofici ni benefici, eren presa fàcil de la misèria. I aquesta empenya a delinquir.

BANDOLERS I FAUTORS

Amb implicats de Vimbodí i fets esdevinguts al llogarret del Pinetell, el document que extractem informa d'interessants connexions entre homes de bàndol i personatges destacats de Montblanc i àdhuc del Consell Reial. Atenent a la manca de sentència conservada i a la claredat dels successos, ens acontentem amb l'exposició de les declaracions. Per a més ampliacions, remetem els lectors al llibre de X. Torres sobre bandolerisme.

Arxiu de Poblet
Armari II, calaix 11
Document 7
1624, novembre, 14
Notari: Sorolla
9 folis (i 5 de blancs), 225 x 315 mm, català

En presència de fra Pere Rosés, lloctinent del batlle general de Poblet, el procurador fiscal, Pere Andreu, notifica que ha estat capturat, pel lloctinent, Jaume Gallart, natural i habitant a Vimbodí, el qual, el dilluns 4 de novembre, al tard, en companyia de sis o set lladres bandolers, aquadrillats i armats de pedrenyals, no dubtaren en entrar armats a casa de Pere Oller, pagès del Pinetell, terme de Montblanc; a lligar Pere Oller, el seu fill Joan i Joan Besora, pastor; i, després de moltes violències i amenaces, a robar 20 lliures, deu peces de bri assarronades, una cadena d'or, moltes camises de drap de lli i altres coses.

Jaume Gallart també havia tirat una pedrenyalada al camí vell contra Pere Sorolla, notari, el qual escriu el procés.

Hi ha una altra denúncia del dia 6 de novembre amb algunes informacions afegides: els lladres eren set i les cases assaltades les dels germans Oller, que foren amenaçats de ser posats damunt uns ferros bullents si no deien on eren els diners.

Declaració de Pere Oller, pagès, del Pinetell, de 55 anys. Explica els fets i fa una relació detallada de tot el que li van robar. Resulta que a mitjan octubre va trobar dos homes: un, molt moreno de cara, baix, amb poca barba, amb capa gascona roja i dos pedrenyals; i un altre baix, amb capa gascona blanca molt usada i molt poca barba. El més morè va dir-li que havia de menester diners perquè tenia un home nafrat. Pere Oller va respondre que només tenia mig trentí. I l'altre replicà que no en tenia prou i que al cap d'uns dies vindria amb companyia de vuit o deu i li faria donar els diners. Va acabar lliurant-li un trentí i mig i fent-li saber que en donaria raó al batlle. I l'altre l'assabentà que "no se li donava ninguna cosa que donàs rahó".

El pastor Besora va fer saber al declarant que l'home morè era un moret que és esclau, que li diuen Martinico i que era a casa d'Hortensi Castellví, de Montblanc. El dia 4, en entrar a robar, van lligar a ell, la dona, el fill i el pastor. Va conèixer Jaumet Gallart, fill del sastre de Vimbodí, i el Martinico. Enumera diversos llocs on havia vist Jaume Gallart.

Declaració de Joan Oller, pagès, del Pinetell, 70 anys. A ell van demanar-li dos trentins i, el dia del robatori, 20 rals amb ardots i un flascó vermell. No va conèixer cap bandoler.

Declaració de Joan Besora, pastor, de Farena, habitant al Pinetell, de 27 anys. Va conèixer els germans Joanet i Jaume Gallart (a) Escarramans. Com ja havia referit Pere Oller, els havia vist a Montblanc quan hi era Lluís Bestrús, doctor del Reial Consell, en casa del qual s'estaven, segons deien, per perseguir bandolers i lladres de pas.

Declaració de Joan Oller, fill de Pere, pagès, del Pinetell, de 16 anys. A ell li van robar un pedrenyal. Aquesta és l'única informació afegida.

No hi ha sentència.

BIBLIOGRAFIA

ALTISENT, Agustí: *Història de Poblet*. Abadia de Poblet. 1974.

CATALÀ, Rafael i Valentí GUAL: "Un cas de bandolerisme popular. El vallenc Gabriel Oliver". *Actes del I Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol. II, 1985, pp. 57-63.

CODINA, Jaume i Josep FERNÀNDEZ: "Una baronia feudal en l'Edat Moderna. Corbera de Llobregat 1566-1734", pp. 21-189, dins *Estudis d'història de Corbera de Llobregat*. Ajuntament-Abadia de Montserrat. 1991.

CODINA VILÀ, Jaume: *Bàndols i bandolers al Baix Llobregat (1580-1630)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat - Centre d'Estudis del Baix Llobregat, 1993.

FERRO POMÀ, Víctor: *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Eumo. Vic. 1987.

GRAS CASANOVAS, Mercè: "Fonts per a l'estudi de la conflictivitat social". *I Jornades de Recerca Històrica del Baix Llobregat*. 1993, pp. 295-312, esp. 299.

GUAL VILÀ, Valentí: "*Gavatxos*", *gascons, francesos. La immigració occitana a la Catalunya moderna. El cas de la Conca de Barberà*. Barcelona. Rafael Dalmau, editor. 1991.

GUAL VILÀ, Valentí: "L'administració de la justícia senyorial. Els llibres de cort". *Actes del Tercer Congrés d'Història Moderna*, vol. II, pp. 289-296. *Pedralbes*, núm. 13, Barcelona, 1993.

GUAL VILÀ, Valentí: "Sobre llibres de cort. Les Piles, edat Moderna". *Recull*, núm. 4. Associació Cultural Baixa Segarra, Santa Coloma de Queralt, 1996, pp. 79-88.

TODA I GÜELL, Eduard: *La davallada de Poblet (Poblet als segles XVI i XVII)*. Edició anotada i estudi introductori per Gener Gonzalvo i Alexandre Masoliver, sobre l'original de 1935-1940. Abadia de Poblet. 1997.

TORRES SANS, Xavier: *Els bandolers (s. XVI-XVII)*. Eumo. Vic. 1991.